

BUXORO VOHASIDA BOLA TUG'ILISHI BILAN BOG'LIQ MAROSIMLAR

Rasulova Mohichehra Maston qizi

Osiyo Xalqaro Universiteti "Tarix va filologiya" kafedrası o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15531369>

Annotatsiya. Buxoro vohasida tug'ilish bilan bog'liq marosimlar qadimiy urf-odatlar, islomiy e'tiqodlar va mahalliy an'analar uyg'unligida shakllangan bo'lib, yangi tug'ilgan chaqaloqni jamiyatga tanitish, unga sog'lom hayot tilash, oilaga quvonch keltirish maqsadida o'tkaziladi. Quyida bu marosimlarning asosiy turlari keltirilgan.

Kalit so'zlar: Azon, chilla, beshik, "Tumor", "ko'zmunchoq", aqiqa, "chaqaloq ko'rish", Beshik to'yi.

Buxoro vohasida xalq urf-odatlari qadimdan ijtimoiy hayotning ajralmas qismi sifatida shakllangan. Tug'ilish bilan bog'liq marosimlar esa oila hayotining eng muhim bosqichlaridan biri bo'lib, chaqaloqning dunyoga kelishini nishonlash, unga baxt, sog'lik va uzoq umr tilash kabi diniy va ma'naviy tamoyillar asosida amalga oshiriladi.

Buxoro vohasida xalq urf-odatlari qadimdan ijtimoiy hayotning ajralmas qismi sifatida shakllangan.

1. Azon aytish (ism qo'yish marosimi). Bola tug'ilgach, unga diniy maqom berish maqsadida o'ng qulog'iga azon, chap qulog'iga esa iqomat aytiladi. Bu marosim, odatda, ota yoki yaqin qarindosh-dindor tomonidan bajariladi. Shundan so'ng bolaning ismi tanlanadi. Ismlar asosan Payg'ambarlar, sahobalar, bobolar yoki milliy qahramonlar nomidan olinadi¹.

2. Chilla (40 kunlik davr) Yangi tug'ilgan chaqaloq va onaning sog'ligini saqlash, ularni nazardan asrash uchun 40 kunlik "chilla" muddati belgilangan. Bu davrda:

Ona ko'proq dam oladi. Bola tashqariga olib chiqilmaydi. Uyda duo, Qur'on tilovati, hatmi Qur'on o'qiladi. "Tumor", "ko'zmunchoq" kabi vositalar bolani yomon ko'zdan saqlash uchun ishlatiladi.

3. Aqiqa. Inson tug'ilishi bilan bog'liq bo'lgan marosimlar bir qancha bo'lib, voha aholisi orasida aynan bola tug'ilishi bilan o'tkaziladigan marosimlardan biri bu aqiqa marosimi hisoblanadi. Aqiqa (arab. – "chaqaloq sochini olish, qurbonlik so'yish") – musulmon oilalarida yangi tug'ilgan bolaga ism qo'yish va "qorin sochi" (bolaning tug'ilgan vaqtdagi sochi) ga qaychi urish bilan bog'liq odatdir[2]. Aqiqa marosimi diniy marosim sifatida musulmon olamida kishilar hayotidagi asosiy marosimlardan biri bo'lgan va aholi orasida keng nishonlangan². Buxoro vohasida aqiqa marosimi bola tug'ilgandan so'ng odatda, 7, 14, 21 kunligida qo'y so'yib marosim o'tkazilib, bola sochiga qaychi urilgan. Hozirgi kunda Buxoro shahrida qo'yni so'yib tarqatib berish holatlari ko'p uchraydi.

3. Beshik to'yi. Bolani beshikka solish marosimi Buxoroda odatda katta tantana bilan o'tkaziladi. Chaqaloq 40 kunlik bo'lgach yoki sog'lig'i mustahkamlangach, unga beshik to'yi qilinadi. Bu marosim jarayoni quyidagi asosiy qism va urf-odatlarni o'z ichiga oladi:

1. Beshikni tayyorlash – Beshik toza, qulay va farovon bo'lishi uchun maxsus tayyorlanadi. Odatda, marosimga chaqaloqning yaqinlari va qo'shnilar taklif etiladi. Beshikni bezash va unga maxsus qoplama matolar qo'yish an'anasi ham mavjud.

¹ Ashirov A. O'zbek xalqining qadimgi e'tiqod va marosimlari. T.: 2007

² Qurbonov, A. O'zbek xalqining urf-odatlari va an'analari. Toshkent: Adabiyot, 2008.

2. Beshikka solish – Bolani beshikka solish vazifasi odatda hurmatli bir ayolga topshiriladi. Bu ayol oila a’zolarining duosini olib, bolani beshikka joylashtiradi. Bolani beshikka solish jarayonida bolaga alohida shirinliklar, qand-qurs yoki turli tilla buyumlar hadya qilinadi.

3. Qand-qurs va shirinliklar sepish – Marosimning ajralmas qismi bolaga qand-qurs yoki boshqa shirinliklarni sepishdir. Bu holat, bolaning hayoti shirin va baxtli bo’lishini tilash ramzi sifatida qabul qilinadi.

4. Duo va oq fotiha berish – Beshikka solish jarayonida bolaga oq fotiha berilib, sog’lom va baxtli umr kechirishini tilab duo qilinadi. Marosimda qatnashganlar bola uchun farovonlik va baxt tilashadi, va bu orqali bolaning kelajagiga nisbatan ijobiy niyatlarini bildiradilar.

5 Beshik to’yni nishonlash – Marosim so’nggida oilaviy to’y o’tkaziladi, bunda yaqinlar va do’stlar yig’ilib, marosimni tantana bilan nishonlaydi. Bu to’y o’ziga xos oila bayrami hisoblanadi, unda qo’shnilar, qarindoshlar yig’ilib, bolaning kelajagi uchun xursandchilik qilishad³i.

Uyda osh pishiriladi va mehmonlarga tarqatiladi. Ayollar o’zaro “alla” aytadi, chaqaloq uchun duolar qilinadi. Osh tarqatish – mehmonlarga osh, shirinlik, choy beriladi. Sovg’a-salomlar – yaqin qarindoshlar chaqaloq va onaga sovg’alar olib keladi.

4. Tug’ilishni nishonlash (ba’zan “chaqaloq ko’rish”) Bolani ko’rgani kelgan qarindoshlar va qo’ni-qo’shnilar unga sovg’a-salomlar olib keladi. Ayollar bolaning sog’salomat o’sishini tilab, onaga maslahatlar berishadi. Bu marosimlar orqali ijtimoiy birdamlik va mehr-muruvvat qadriyatlarini mustahkamlanadi.

5. Qo’llab-quvvatlash urf-odatlarini. Ayollarning bir-biriga ko’mak berishi (uy tozalash, ovqat pishirish, chaqaloqqa qarash). Mahalla hamjamiyatining onaga va chaqaloqqa bo’lgan e’tibori yuqori bo’ladi.

Bu marosimlar Buxoroning qadimiy madaniyatida oila, jamiyat va dinning uyg’unlashgan shakli sifatida qaraladi.

Xulosa qilib aytganda, Buxoro vohasida tug’ilish bilan bog’liq marosimlar nafaqat diniy urf-odat, balki milliy o’zlikni ifoda etuvchi ma’naviy qadriyat sifatida saqlanib qolgan. Bu marosimlar oilalar orasida mehr-oqibatni kuchaytiradi, yoshlarga hayotiy saboqlar beradi va xalq madaniyatining uzviy qismidir.

REFERENCES

1. Ashirov A. O’zbek xalqining qadimgi e’tiqod va marosimlari. T.: 2007
2. Qurbonov, A. O’zbek xalqining urf-odatlarini va an’analari. Toshkent: Adabiyot, 2008.
3. Islomov, M. O’zbek xalq urf-odatlarini: tarixi va buguni. Toshkent: Ma’naviyat, 2005.
4. Rasulova, M. (2024). O’ZBEK XALQLARI FOYDALANGAN TAQVIMLAR. *Modern Science and Research*, 3(12), 949–954. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/58527>
5. Rasulova, M. (2025). MINORAI KALON. *Modern Science and Research*, 4(1), 979–984. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/64066>
6. Rasulova, M. (2025). ISMOIL SOMONIY MAQBARASI. *Modern Science and Research*, 4(2), 1422–1428. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/68662>
7. Turdiyev Madiyor Mamanazarovich. (2025). BUXORO VILOYATIDA OILAVIY

³ Islomov, M. O’zbek xalq urf-odatlarini: tarixi va buguni. Toshkent: Ma’naviyat, 2005

- MAROSIMLARNING TARIXIY ASOSLARI: "AQIQA" VA "XATNA TO'Y" MAROSIMLARI MISOLIDA. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14744362>
8. Yuldosheva , F. . (2024). BOLA TUG'ILISHI BILAN BOG'LIQ MAROSIMLAR O'ZBEK XALQI HAYOTINING AJRALMAS QISMI SIFATIDA. *Modern Science and Research*, 3(11), 788–791. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/48058>
 9. Yuldosheva , F. . (2024). BOLA TUG'ILISHI BILAN BOG'LIQ MAROSIMLAR O'ZBEK XALQI HAYOTINING AJRALMAS QISMI SIFATIDA. *Modern Science and Research*, 3(11), 788–791. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/48058>
 10. Yuldosheva, F. Y. qizi. (2023). LEV NIKOLAYEVICH GUMILYOVNING “QADIMGI TURKLAR” ASARIDA KO'KTURKLAR YODGORLIKLARI XUSUSIDA. *GOLDEN BRAIN*, 1(16), 338–342. Retrieved from <https://researchedu.org/index.php/article/view/3908>
 11. Yuldosheva, F. . (2025). MAHMUDXO'JA BEHBUDIY – MILLATNING O'Z TAQDIRINI ANGLASHIDA YORQIN YULDUZ VA MILLIY UYG'ONISH DAVRINING RAMZI. *Modern Science and Research*, 4(1), 420–427. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/scienceresearch/article/view/60832>
 12. Yuldosheva, F. ., & Abdihamidova , F. . (2025). BEHBUDIYNI KIM O'LDIRGAN?. *Modern Science and Research*, 4(1), 359–366. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/63681>
 13. Yuldosheva, F. . (2025). IBN BATTUTANING “SAYOHATNOMA” ASARI MUHIM MANBA SIFATIDA. *Modern Science and Research*, 4(2), 573–580. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/scienceresearch/article/view/66954>
 14. Yarashova, M., Yuldosheva, F., & Haqqulov, M. (2025). TA'LIM OLISH TARTIBI: YANGILANISH VA O'ZGARISHLAR. MASOFAVIY, DUAL VA INKLYUZIV TA'LIM. *Modern Science and Research*, 4(2), 73–80. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/70712>
 15. Haqqulov, M., Yarashova, M., & Yuldosheva, F. (2025). TARIXIY KARTOGRAFIYANING ASOSIY YO'NALISHLARI, SHAKLLANISHI VA TARAQQIYOTI. *Modern Science and Research*, 4(2), 81–91. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/70714>
 16. Yuldosheva, F., Haqqulov, M., & Yarashova, M. (2025). QADIMGI TURKIY XALQLARDA “QUT” MAROSIMI XUSUSIDA. *Modern Science and Research*, 4(3), 132–136. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/scienceresearch/article/view/72375>
 17. Yuldosheva, F. (2025). ZARDUSHTIYLIK DINI MAROSIMLARI HAQIDA. *Modern Science and Research*, 4(2), 5–12. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/70963>
 18. Xayrullayev , U., Xayrullayev , U., Muydinov, B., & Yuldosheva, F. (2025). POLSHANING I JAHON URUSHIDAN KEYINGI AHVOLI. *Modern Science and Research*, 4(4), 36–48. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/scienceresearch/article/view/77250>
 19. Yuldosheva, F., Muyiddinov, B., & Xayrullayev, U. (2025). AMIR TEMUR VORISLARI: SIYOSIY, HARBIY VA MADANIY MEROSNING DAVOMIYLIGI.

- Modern Science and Research, 4(4), 17–26. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/77244>
20. Yuldosheva, F., Muyiddinov, B., & Xayrullayev, U. (2025). JAHONDA KINO SAN'ATINING RIVOJI VA ARXIV HUJJATLARINING SHAKLLANISHI. Modern Science and Research, 4(4), 27–35. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/77247>
21. Yuldosheva, F. ., & Abdilhamidova , F. (2025). AMIR TEMUR VA UNING DAVRIDA MADANIYAT SOHASIDA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR. Modern Science and Research, 4(3), 458–467. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/74115>
22. Yuldosheva , F., & Asadova , S. (2025). IKKINCHI JAHON URUSHIDA O'ZBEK AYOLLARINING ISHTIROKI. Modern Science and Research, 4(4), 389–396. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/81334>
23. Yuldosheva, F. (2025). IKKINCHI JAHON URUSHIDA O'ZBEKISTONNING QO'SHGAN HISSASI. Modern Science and Research, 4(4), 1648–1655. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/81178>